

W części trzeciej książki zaprezentowano teksty dotyczące polskiej transformacji. W zakresie *path dependence* Urszula Żuławska skupia się na roli finansów publicznych w trajektorii zmian. Z kolei Andrzej Sławiński przedstawia bardzo ciekawe podejście do 30 lat polskiej transformacji z perspektywy banku centralnego. W bardzo interesujący sposób ocenia możliwości innowacyjne gospodarki w zakresie możliwości działania instytucji ukierunkowanych na tworzenie i komercjalizację innowacji. Ponadto wskazuje na warunki sprzyjające procesowi rozprzestrzeniania się innowacji, czyli na miejsce i znaczenie niezależnych instytucji. Jest to o tyle ciekawe, że bardzo często brakuje służby publicznej otwierającej szereg możliwości formalnych tworzenia i wdrażania innowacji. W warunkach silnie zetatyzowanych państw wydaje się to bardzo ważne.

Następnie Henryk Domański opisuje kwestie związane ze zmianami w stratyfikacji społecznej do roku 2019, w kontekście roli i ważności poszczególnych funkcji społecznych czy publicznych. Rozdział bardzo dobrze się łączy z poprzednimi opracowaniami, stanowiąc dość ciekawe uzupełnienie i poszerzenie treści.

Książkę kończą opracowania Ewy Łętowskiej i Jeffreya Sachsa. Ewa Łętowska charakteryzuje kontekst roli prawa jako fundamentu państwa i gospodarki. Jest to niezwykle ważne w warunkach możliwości tworzenia i formułowania polityki państwa, jak również efektywności procesów ekonomicznych.

Z kolei Sachs podsumowuje swoje doświadczenia z uczestnictwa w polskiej transformacji.

Reasumując, książka pozostawia bardzo dobre wrażenie. Znajdziemy w niej różnorodność problemów, ciekawy sposób prezentacji, a także dogłębną badawczą. Temat sam w sobie jest bardzo szeroki – zarówno w warstwie poznawczej, jak i prezentacyjnej, co przekłada się na możliwość dotarcia do szerokiego grona czytelników. Należy również wskazać, że każdy z rozdziałów może stanowić odrębną formę prezentacji zainteresowań autorów i mógłby się ukazać jako samodzielne opracowanie – jednak formuła swego rodzaju konglomeratu, jako konsekwencji spotkania i dyskusji na Kongresie Ekonomistów, wydaje się bardziej wartościowa. Dlatego też książka powinna znaleźć się w bibliotece każdego ekonomisty i osób zajmujących się, w mniejszym lub większym zakresie, gospodarką.

*Robert Ciborowski**

DOI: 10.52335/dvqigiykff22

Economic Miracles in the European Economies, red. M. Osińska, Springer International Publishing AG Switzerland, Cham 2019, 247 ss.

Wydana w języku angielskim monografia pod tytułem *Economic Miracles in the European Economies* koncentruje się na okresach przyspieszonego wzrostu, które obserwowane były w krajach europejskich w drugiej połowie XX wieku oraz na początku nowego tysiąclecia. O ile samo zagadnienie wzrostu gospodarczego jest od wielu lat przedmiotem intensywnych badań zarówno od strony teorii jak i empirii, o tyle skoncentrowanie się nad warunkami sprzyjającymi wzrostowi przyspieszonemu nie było jak dotąd przedmiotem szerszej dyskusji w literaturze przedmiotu.

Na potrzeby badania wyselekcjonowane zostały następujące kraje: Irlandia, Izrael, Niderlandy, Hiszpania oraz Turcja. W przygotowaniu książki uczestniczył czteroosobowy

* Prof. dr hab. Robert Ciborowski – Wydział Ekonomii i Finansów, Uniwersytet w Białymstoku; ORCID: 0000-0002-5562-342X

zespół badawczy z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu w składzie: dr hab. Jerzy Boehlke, dr Marcin Fałdziński oraz mgr Maciej Gałęcki; a także zaproszeni specjaliści z czołowych uczelni zagranicznych. Powyższa monografia składa się z wprowadzenia, dziesięciu rozdziałów, które zostały przyporządkowane dwóm głównym częściom, oraz zakończenia. Poszczególne rozdziały książki zostały poświęcone wybranym zagadnieniom badawczym, które dopełniają się wzajemnie, tworząc spójną całość. W książce konsekwentnie przyjęte zostało podejście „od ogółu do szczegółu”.

We wprowadzeniu oprócz skrótowego zarysowania podejmowanej problematyki badawczej oraz struktury i zawartości książki zostały zawarte fundamentalne pytania badawcze, do których należą: i) identyfikacja czynników ekonomicznych oraz instytucjonalnych odpowiedzialnych za okresy przyspieszonego wzrostu oraz ich interpretacja w kontekście ekonomicznych teorii głównego nurtu oraz ekonomii niedoskonałej wiedzy, ii) ekonometryczne modelowanie wybranych gospodarek w okresach przyspieszonego wzrostu, iii) badanie oraz mierzenie zmian strukturalnych w okresach wzrostu oraz recesji. Podstawowa treść książki została podzielona na dwie główne części: część I, której przyporządkowano rozdziały 1–6, oraz część II, w której znalazły się rozdziały 7–10.

Część pierwsza – zatytułowana *Economic Miracles in Growth Theory and in Real Economy: An Overview* – w dużej mierze ma charakter wprowadzający. Zostały w niej zawarte definicje podstawowych pojęć i koncepcji, dotyczących między innymi rozumienia gospodarczych cudów, wykorzystywanych w kolejnych rozdziałach pracy, przegląd teoretycznej literatury przedmiotu na temat wzrostu gospodarczego, a także przedstawione zostały kluczowe obserwacje empiryczne – tzw. stylizowane fakty (*stylized facts*) dotyczące wybranych gospodarek. Gospodarki te przypisano zostały do trzech grup: gospodarek wysoko rozwiniętych, gospodarek przechodzących transformację oraz gospodarek słabo rozwiniętych. Ta klasyfikacja była następnie konsekwentnie wykorzystywana w rozdziałach o charakterze zarówno opisowym jak i empirycznym. W pierwszej części pracy szczegółową uwagę poświęcono czterem następującym gospodarkom: Irlandii, Izraela, Hiszpanii oraz Turcji.

W szczególności w rozdziale 1, autorstwa Jerzego Boehlke oraz Magdaleny Osińskiej, zostały zawarte podstawowe definicje cudów gospodarczych, a także typologia przyspieszonego wzrostu. Z kolei w rozdziale 2 Jerzy Boehlke omawia koncepcję cudu gospodarczego z perspektywy teorii wzrostu gospodarczego oraz historii gospodarczej. Natomiast w rozdziale 3 Ali Akarca z Uniwersytetu Illinois w Chicago dokonuje analizy cyklicznego zachowania gospodarki tureckiej z perspektywy cyklu wyborczego. W rozdziale 4 Rafael Myro z Uniwersytetu Comptense w Madrycie analizuje czynniki wzrostu w gospodarce hiszpańskiej po roku 1980 z perspektywy historycznej. Natomiast w rozdziale 5 Małgorzata Szczepaniak omawia czynniki wzrostu gospodarczego w Irlandii w okresach przed oraz po kryzysie z lat 2008–2009. W rozdziale 6 – będącym ostatnim rozdziałem części I – Yochanan Shachmurove z Uniwersytetu w Nowym Jorku analizuje źródła wzrostu gospodarczego w Izraelu, którego gospodarka jest interesująca z dwóch powodów: po pierwsze jest to jedna z najbardziej innowacyjnych, opartych na wiedzy gospodarek, a po drugie jest ona bliska Europie pod względem kulturowym, mimo że jest usytuowana w Azji Mniejszej.

Druga część książki – zatytułowana *Statistical Identification and Econometric Modelling of Economic Miracles in Selected Economies* – zawiera opisy metod statystycznych i ekonometrycznych wykorzystanych w przeprowadzonych badaniach oraz prezentację uzyskanych wyników dla poszczególnych gospodarek. W szczególności przeprowadzone analizy zostały oparte na testach zmian strukturalnych oraz modelach korekty błędem. Na szczególną uwagę zasługuje w niej opracowanie narzędzia ekonometrycznego w postaci zmodyfikowanego testu Endersa i Siklosa służącego do identyfikacji czynników przyspieszonego wzrostu gospodarczego. W części tej przedmiotem szczegółowych analiz są gospodarki omó-

wione we wcześniejszych fragmentach książki: Irlandii, Hiszpanii oraz Turcji przy użyciu formalnych narzędzi analizy empirycznej. Jednak zamiast modelowania gospodarki Izraela szczegółowym analizom zdecydowano poddać gospodarkę Niderlandów. Wybór ten spowodowany był chęcią skoncentrowania się przede wszystkim na formalnym modelowaniu gospodarek europejskich. W uzasadnieniu trafnie podano, że Niderlandy należą do grupy gospodarek o wysokim poziomie rozwoju, a kraj ten jest powszechnie traktowany jako punkt odniesienia przy badaniu konwergencji gospodarczej. Z tego też względu wskazane jest dokładniejsze przyjrzenie się niderlandzkiej ścieżce wzrostu gospodarczego. Irlandia oraz Hiszpania są często klasyfikowane jako peryferyjne gospodarki będące w trakcie transformacji. Istnieją jednak symptomy świadczące o tym, że w szczególności Irlandia jest na drodze do dołączenia do ścisłego centrum Unii Europejskiej. Natomiast Turcja uznawana jest za gospodarkę słabo rozwiniętą, ale posiadającą duży potencjał wzrostowy.

W szczególności, w rozdziale 7 Marcin Fałdziński podejmuje pierwszą próbę formalnej analizy empirycznej czterech wyżej wymienionych gospodarek, badając własności szeregów czasowych opisujących zachowanie PKB oraz czynniki jego wzrostu. Z kolei w rozdziale 8, autorstwa Macieja Gałęckiego i Magdaleny Osińskiej, przedstawiono budowę oraz procedurę testowania w ekonometrycznym modelu korekty błędem wykorzystywanym następnie do weryfikacji wyników empirycznych przedstawionych w kolejnym rozdziale. Natomiast w rozdziale 9, autorstwa czterech autorów wymienionego powyżej zespołu badawczego, oszacowano i przetestowano modele ekonometryczne dla długoterminowych ścieżek wzrostu, a także fluktuacje wokół nich dla gospodarek Irlandii, Hiszpanii, Turcji oraz Holandii. Przeprowadzona w tym rozdziale analiza ekonometryczna pozwoliła na pogłębienie i rozpoznanie mechanizmu intensywnego wzrostu gospodarczego oraz identyfikację wpływu najważniejszych czynników na tempo wzrostu w różnych realiach gospodarczych. Przedstawione w tym rozdziale wyniki empiryczne są zgodne z wiedzą ekonomiczną, perspektywą historyczną oraz stylizowanymi faktami omówionymi w części I pracy. Z powyższych względów rozdział ten można uznać za najbardziej istotny, biorąc pod uwagę cel i istotę projektu badawczego. Na zakończenie, w rozdziale 10, Maciej Gałęcki i Jerzy Boehlke dokonują podsumowania wyników przeprowadzonych badań, odwołując się do ram ekonomii wiedzy niedoskonałej.

Tematyka przeprowadzonych przez autorów badań empirycznych jest aktualna i bardzo ważna oraz interesująca ze względu na możliwość uzyskania przyspieszonego wzrostu gospodarczego, w szczególności zaś uruchomienia procesu doganiania krajów wysoko rozwiniętych przez kraje słabiej rozwinięte. Użyte przez nich metody badawcze należą do głównego nurtu współczesnej ekonomii poświęconego empirii wzrostu gospodarczego oraz konwergencji. Czytelnik ma okazję zapoznać się z szerokim spektrum gospodarek, które albo doświadczyły okresów szybkiego wzrostu, albo też czynią starania na rzecz przyspieszenia wzrostu w celu osiągnięcia konwergencji względem krajów wysoko rozwiniętych. Rozważania te mają jeszcze jeden bardzo istotny aspekt z punktu widzenia polityki gospodarczej. W szczególności pozwalają na ocenę efektywności zastosowanych polityk pro wzrostowych, a także na weryfikację, czy osiągnięte efekty były warte poniesionych kosztów.

*Andrzej Cieślík**

* Prof. dr hab. Andrzej Cieślík – Wydział Nauk Ekonomicznych, Uniwersytet Warszawski; ORCID 0000-0002-7834-7384